

SAMOMOR V SLOVENIJI MED LETOMA 1970 IN 1991

SUICIDE IN SLOVENIA IN THE PERIOD FROM 1970 TO 1991

Mira Virant-Jaklič

UDK/UDC 616.89-008.441.44-036.2

DESKRIPTORI: samomor-epidemiologija; Slovenija

DESCRIPTORS: suicide-epidemiology; Slovenia

Izvleček – V Centru za izvenbolnišnične psihiatrične dejavnosti pri Psihiatrični kliniki v Ljubljani vodimo register samomorov od leta 1970 dalje. Skopi statistični podatki sicer ne odgovarjajo na vprašanje, zakaj je koeficient samomora v Sloveniji tako visok, nudijo pa številne možnosti za raziskovanje tega pojava.

Abstract – In the Centre for Outpatient Psychiatric Treatment at the Psychiatric Hospital in Ljubljana, a register of suicides has been kept since 1970. Pure statistical data do not provide us with the answer why suicide rate has been so high in Slovenia, but they enable several possibilities for the research of this phenomenon.

V Centru za izvenbolnišnične psihiatrične dejavnosti pri Psihiatrični kliniki v Ljubljani vodimo register samomorov in samomorilnih poskusov od leta 1970 dalje. Podatke o samomorih nam posredujejo Uprave za notranje zadeve, o poskusih samomora pa nas obveščajo zdravstvene službe. Tako vsako leto izdelamo statistični pregled strukture populacije oseb, ki so samomor storile ali ga poskušale storiti. Dobimo podatke o starosti, spolu, poklicu, načinu, kraju in domnevnem motivu samomorilnega dejanja. Že prva leta smo opazili, da je poročanje zdravstvenih služb o samomorilnih poskusih nepopolno, pomanjkljivo. Veliko je ljudi, ki zaradi samomorilnega poskusa ne iščejo pomoči pri zdravniku ali pa skušajo dejanje prikazati kot nezgodo. Pod takim pritiskom je tudi zdravnik, bolnik od njega pričakuje molčečnost. Vsako leto dobimo od 500 do 600 prijav poskusov samomora, kar nam predstavlja le vzorec, ki ga ne moremo statistično vrednotiti. Kljub temu pa le kaže svoje značilnosti, če ga primerjamo s skupino samomorov: razmerje med spoloma je drugačno, povprečna starost je nižja, daleč na prvem mestu so kot način samomorilnega poskusa zastrupitve z zdravili.

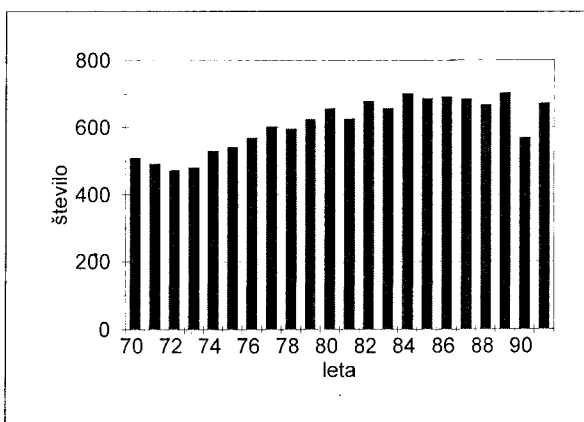
Tudi poročila o samomorih, ki jih pošiljajo Uprave javne varnosti, niso točna. Ugotavljamo, da te službe ne zajemajo vseh samomorov. Tako ne obravnavajo tistih oseb, ki so samomor poskušale, bile pripeljane v bolnišnico in tam umrle za posledicami poskusa samomora. Iz njihove evidence izpadejo osebe, ki so napravile samomor izven Slovenije, pa imajo tu stalno prebivališče.

Posebno skupino predstavljajo primeri dvomljivih, nejasnih vzrokov smrti. Marsikatero samomorilno

dejanje ostane prikrito tudi med prometnimi nesrečami. Tako zadnja leta dopolnjujemo podatke o samomorih v Sloveniji tudi s pomočjo drugih služb. Po dogovoru z Ministrstvom za pravosodje nam podatke o samomorih in samomorilnih poskusih oseb, ki so na prestajanju kazni ali v priporu, od l. 1990 dalje pošiljajo tudi iz teh zavodov.

Na tem mestu bi prikazali le nekaj glavnih značilnosti samomorov v Sloveniji, podatki zajemajo 22-letno obdobje 1970–1991.

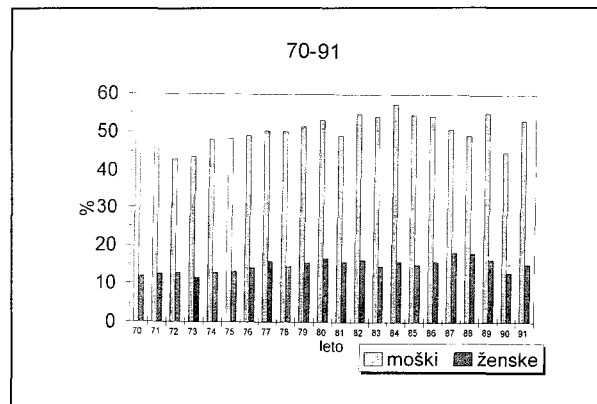
Število in spol



Sl. 1. Število samomorov 70–91.

Zaradi že omenjenega popolnejšega zbiranja podatkov o samomorih v zadnjih letih bi si ne upali trditi, da število samomorov v Sloveniji narašča. Poprečni koeficient za obdobje 1970–1991 je 31,8,

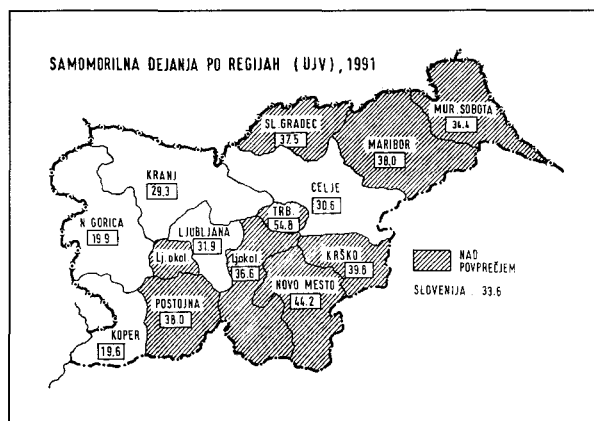
kar nas uvršča med najbolj obremenjene narode. Do sedaj najvišji koeficient beležimo v letu 1984, ko je znašal 35,8, koeficient samomora v letu 1989 je bil skoraj enak in je znašal 35,2 (710).



Sl. 2. Koeficient samomorov po spolu.

Primerjanje koeficientov samomora med spoloma nam pove, da so moški v povprečju triinpolkrat bolj obremenjeni. Dvajsetletni pregled kaže v zadnjih letih lahen porast samomorov pri ženskah.

Samomorilna dejanja po regijah UJV

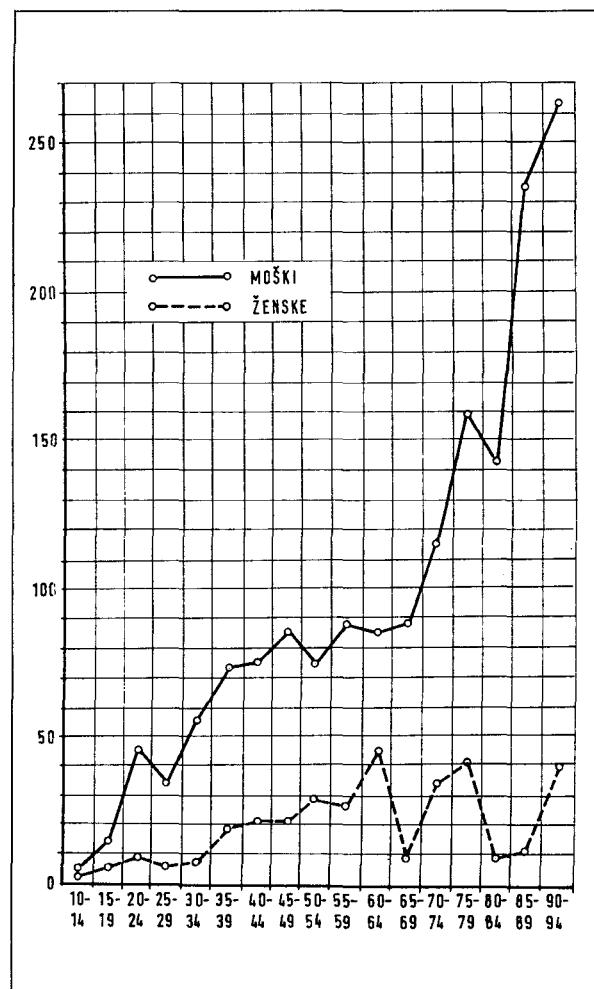


Sl. 3. Samomorilna dejanja po regijah (UJV), 1991.

Vsako leto izračunamo koeficiente samomorov v Sloveniji tudi po regijah, kot jih pokrivajo službe javne varnosti. Ugotavljamo, da v Sloveniji obstajajo predeli, kjer je koeficient vsa leta višji od povprečja, drugod pa opazamo nihanja.

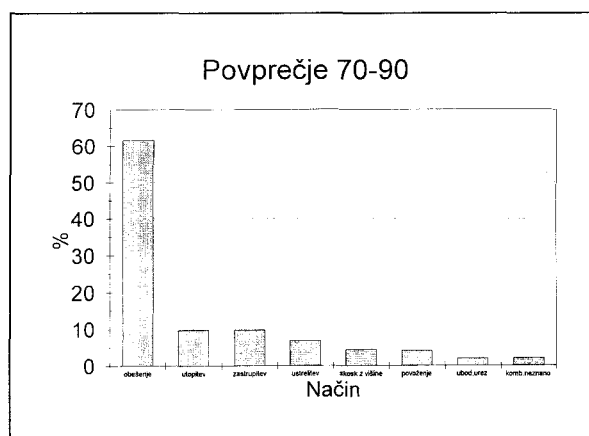
Starost ob samomorilnem dejanju

V obdobju 1970–1991 je povprečna starost oseb, ki so storile samomor, za moške 47,4 let, za ženske 51,2 let, za oba spola skupaj pa 48,4 leta. Podrobnejši pregled po letih kaže, da se povprečna starost pri obeh spolih lahko dviga. Vsako leto izračunavamo koeficiente samomorov tudi po starostnih skupinah.



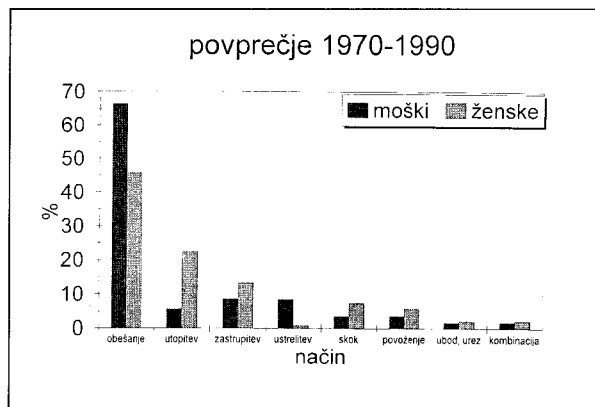
Sl. 4. Koeficienti samomorov po starostnih skupinah in spolu v Sloveniji, 1991.

Način samomorilnega dejanja



Sl. 5. Način samomora.

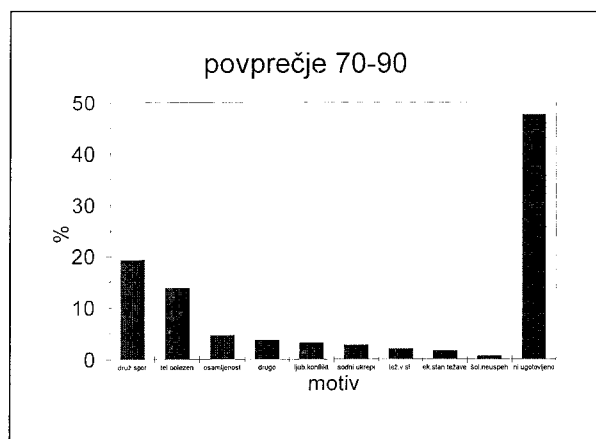
Vsa leta nam podatki kažejo, da je najbolj pogost način samomora obešanje, v 20-letnem povprečju znaša 61,5%.



Sl. 6. Način samomora po spolu.

Če primerjamo načine samomorov med spoloma, ugotovljamo, da se moški največkrat odločajo za obešanje in ustrelitve, ženske pa pogosteje za utopitev, zastрупitev, skok z višine in povoženje. Med kmeti je zadnja leta poleg obešanja pogost način samomora ustrelitev s pištolo za ubijanje živali. Podrobnejša primerjava med leti kaže lahen porast zastрупitev, izstopajo višji podatki zastрупitev s pesticidi in izpušnimi plini.

Domnevni motiv

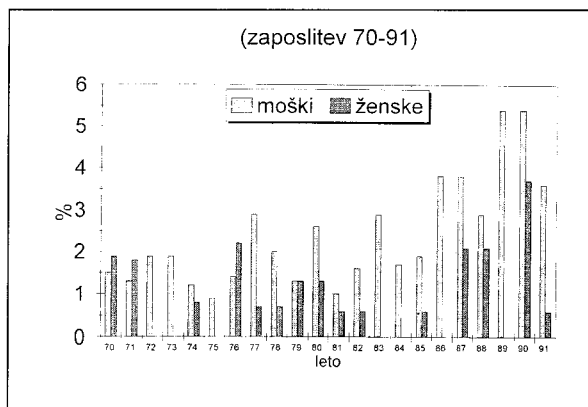


Sl. 7. Motivi samomora.

Iz poročil o samomorih naj bi razbrali tudi tako imenovani domnevni motiv ali sprožilno situacijo. 21-letni pregled kaže, da v 47,7% iz podatkov ne moremo razbrati domnevnega motiva. Uprave za notranje zadeve ne raziskujejo vzrokov za samomor, iščejo predvsem možnosti vpletenosti kaznivnega dejanja.

Iz ostalih poročil pa razberemo, da so na prvem mestu zakonski in družinski spori. Podrobnejši pregled po letih tudi pri ostalih domnevnih motivih ne kaže bistvenih sprememb, razen pri težavah z zaposlitvijo.

Vse do leta 1986 se giblje odstotek samomorov, kjer je naveden kot domnevni motiv problem v zvezi



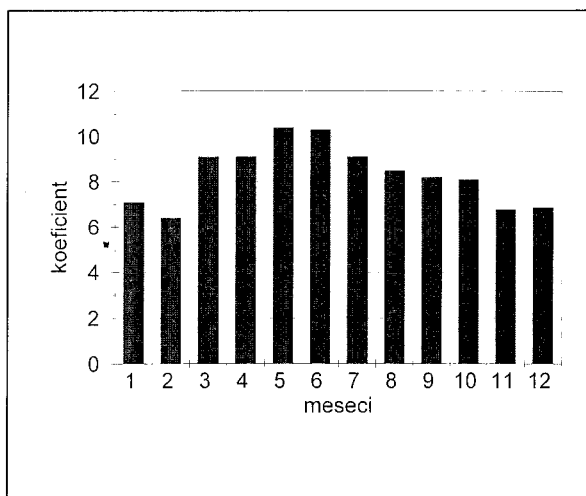
Sl. 8. Motiv samomorilnega dejanja.

z zaposlitvijo, v povprečju med 1 do 2%. Od tega leta dalje ugotavljamo porast, ki je posebno izrazit pri moških, leta 1989 in 1990 doseže kar 5,4%.

Poklic in zaposlitev

Podatki o poklicni strukturi so nepopolni, kar poročila v večini ne zajemajo podatkov o stopnji kvalifikacije, tako je v tem pogledu najštevilčnejša skupina »delavcev« (40,4%, sledijo ji upokojenci 33,9%, kmetje 14,0%, uslužbenci 7,0%, učenci, dijaki in študentje 2,6% (1970–1990).

Mesec samomorilnega dejanja



Sl. 9. Samomori po mesecih.

Podatki o gostoti samomorov po mesecih se bistveno ne razlikujejo od znane, še nepojasnjene valovitosti v javljanju samomorov z vrhom v pozni pomladi in začetku poletja. Med spoloma ni bistvenih razlik.

Še nekaj zadnjih obdelanih podatkov iz l. 1991:

Od skupaj 680 oseb, ki so v tem letu napravile samomor, je bilo 629 Slovencev, 47 oseb ostalih narodnosti bivše Jugoslavije in 4 tuji.

Med njimi je bilo poročenih 47,9%, samskih 24,1%, razvezanih 7,2%, v izvenzakonski skupnosti 2,7% in vdovcev 9,7%.

Ob samomoru je bilo kar 45,5% ali 308 oseb izven delovnega razmerja. Sem štejemo upokojence, ki jih je bilo 31,2%, druge vzdrževane osebe, gospodinje, osebe brez zaposlitve, ki jih je bilo 10,4%.

Vsako leto izračunavamo koeficiente samomorov za vse občine v Sloveniji. V letu 1991 beležimo najvišji koeficient samomora v občini Vrhnika (77,3), Tržič (72,8), Trbovlje (72,6), Slovenj Gradec (61,6), Slovenska Bistrica (57,2).

Še ne čisto uradni podatek: v letu 1992 je koeficient samomora nekaj čez 30.

Vsi ti skopi statistični podatki, ki jih zbira register, nam seveda ne dajo odgovora, zakaj je Slovenija tako obremenjena s samomorom, nudijo pa nam številne možnosti za razvijanje raziskovalne dejavnosti o samomorilnem vedenju.

Literatura:

1. L. Milčinski: Register R Slovenije samomorov in samomorilnih poskusov, UPK, Ljubljana, 1986.
2. Samomor in samomorilni poskus v R Sloveniji. Interna publikacija UPK, Ljubljana 1970–1991.